

MİLLİ PARKLAR

Prof. Dr. İdris OĞURLU
İstanbul Ticaret Üniversitesi
Çevre ve Doğa Bilimleri
Uygulama ve Araştırma Merkezi

İstanbul 2016

MİLLİ PARKLAR

Tarif ve Terimler

Kriterler

Türkiye'nin Milli Parkları

Dr. İdris OĞURLU

Milli Park

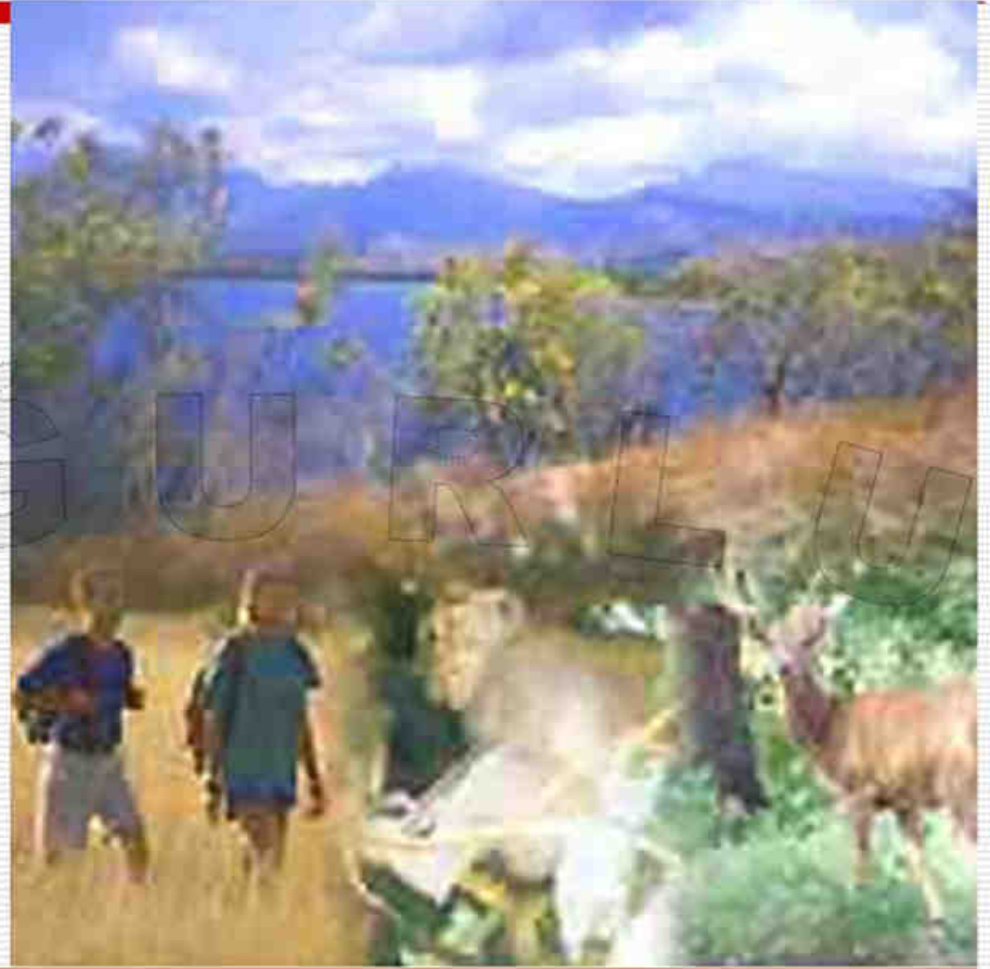
Aslantaş MP

Bilimsel ve estetik bakımından, milli ve milletlerarası ender bulunan *tabii veya kültürel* kaynak değerleri ile koruma, rekreasyon ve turizm alanlarına sahip tabiat parçasıdır.

Dünya'da milli parklar

Farklı ülkelerde milli park konusunda farklı anlayış ve yaklaşımlar dolayısıyla, değişik özellikte milli parklar ortaya çıkabilmiştir.

Evrensel milli park anlayışı

Milli park konusunda kavram bütünlüğü sağlama amacıyla 1969 yılında IUCN tarafından "milli park" in bir tarifi yapılarak bütün ülkelerin milli parklarını bu tarif doğrultusunda oluşturmaları tavsiye edilmiştir.

IUCN'ye göre milli park:

- ❑ Oldukça geniş bir saha üzerinde insan işgali ve müdahalesine sahne olmamış,
- ❑ Önemli bir değişmeye maruz kalmamış,

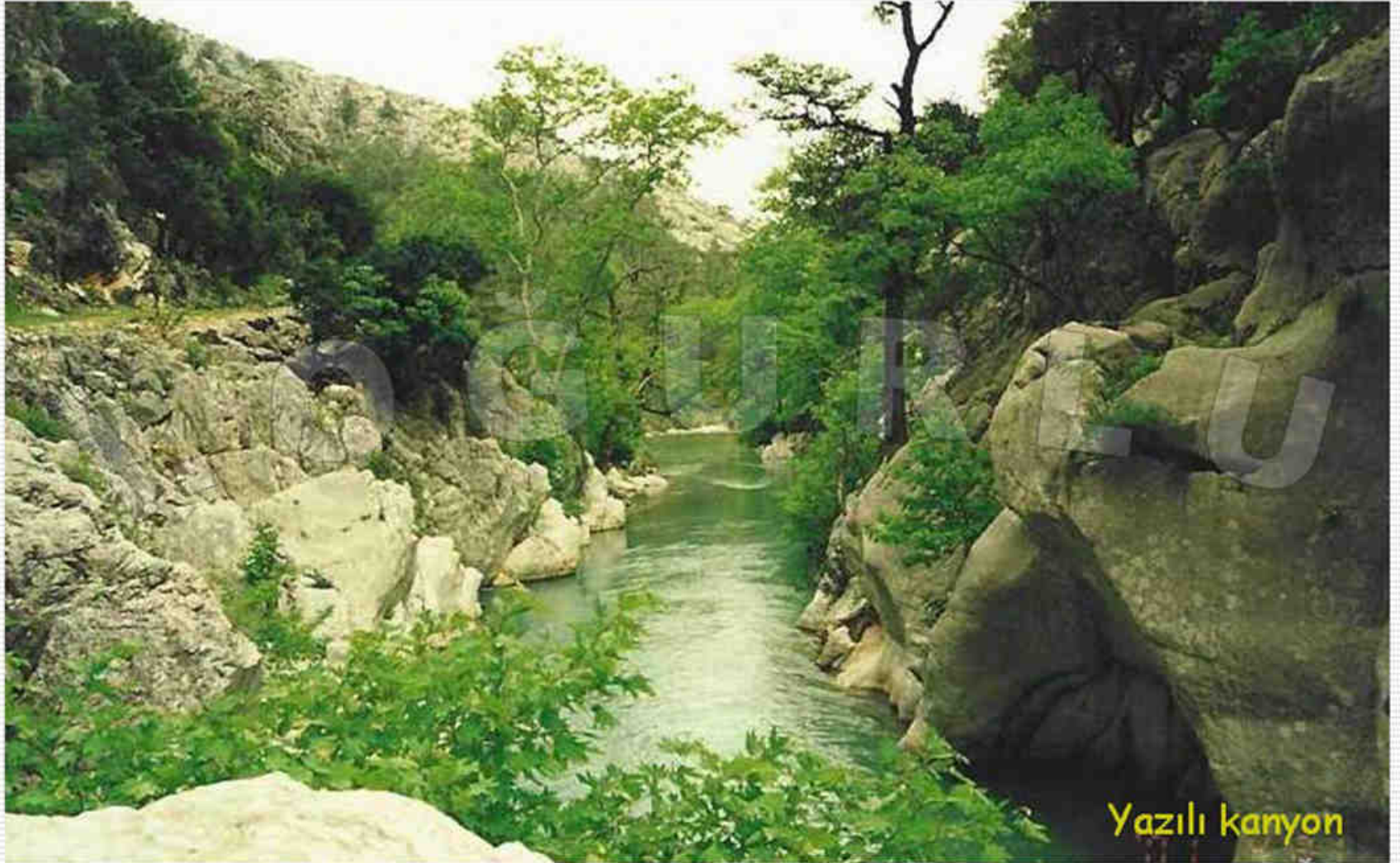
Bitki, hayvan türleri..

- En az bir veya birkaç ekosistem ile bunda tabiaten yer alan bitki ve hayvan topluluklarını ..

...bozulmamış bir habitat ve
jeomorfolojiyi...

Yazılı kanyon

- üstün
güzellikte bir
tabii peyzajı
veya eğitsel
ve
rekreasyon
değeri havi
olan;

IUCN'ye göre milli park

- Statüsü ülkenin en üst uzman heyeti ve karar organınca tescil edilerek, sahadaki işgal ve işletmeyi (faydalanmayı) mümkün olan en kısa zamanda önlemek veya tamamen kaldırmak....

....ve sahanın milli park olarak ayrılmasının sebebini oluşturan ekolojik, jeomorfolojik veya estetik vasıfların önemini kabul ettirme ve bunlara özenle yaklaşılmasını sağlayıcı yöndeki yasal tedbirlerin alındığı;

IUCN'ye göre milli park:

- Seyir, dinlenme, kültür ve rekreasyon ihtiyaçlarını karşılama talebindeki ziyaretçilerin organize edilerek sahaya belirli şartlarda girişlerine ve yararlanmalarına izin ve imkan verilen ve ziyaretçi akışının yönlendirildiği yerlerdir.

Karagöl MP

Milli parklar

Ana prensip

Milli park dahilindeki fizyografik yapının, canlı toplulukların ve genetik kaynakların ve bunları temsil eden örneklerin, özellikle nesli tükenme tehlikesine maruz bulunan türlerin, tabii haliyle (olduğu gibi) muhafaza edilmesi esastır.

Milli park

Yönetiminde Esas

Milli park alanı, alanda tabii halin, bu mümkün değilse tabii duruma en yakın şartların devamını sağlayacak şekilde yönetilir.

Bir milli parkın en az 1000 hektarlık bir alanı kapsamaması gerektiği ifade edilmektedir.

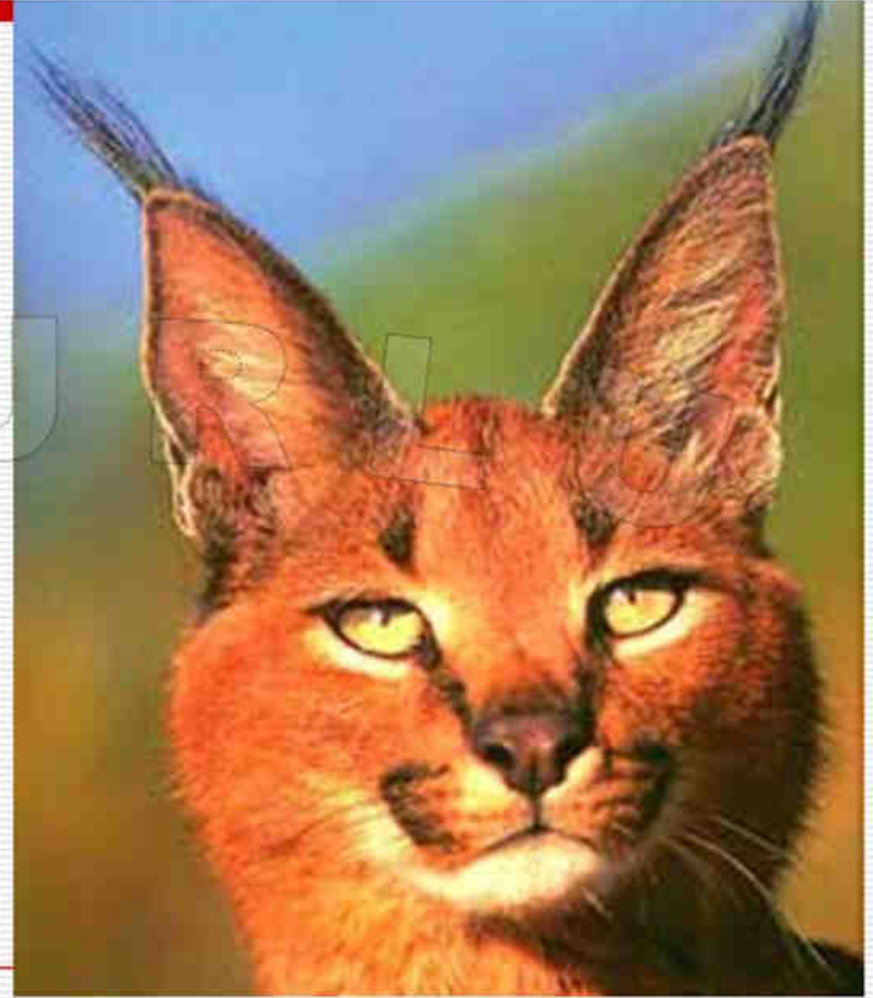
Milli Parklar

Kuruluş Amaçları

ve Fonksiyonları

Milli park iki ana amaçla kurulur:

- Koruma,
- Rekreasyon.
- Bazen bu iki ana amaç yanına bir üçüncüsü de (yörenin sosyoekonomik veya kültürel hayatına katkıda bulunmak) gelebilir.

Milli parkta

Ana amaç

Koruma, milli park kurulmasında ana amaçtır;

- ❑ Sırf rekreasyon için veya ...
- ❑ sadece ekonomik gelir elde etmek gayesiyle milli park kurulmaz.

Milli park

Rekreasyon ve turizm

Koruma amacı sağlanmak, korumanın gerekleri yerine getirilmek şartıyla, milli parktan rekreasyonel ve turistik amaçlarla yararlanmak da mümkündür.

Tanıtım, geleceğe devretmek

Esasen, bir alanı milli park yapan oradaki tabii ve kültürel varlıklar olup, amaç bu varlıkların millete ve insanlığa tanıtılması ve nihayet gelecek nesillere aktarılmasıdır.

Faydalanmanın şartı

Faydalanma,
evvela etkin bir
Korumanın
Gerçekleştiril-
mesiyle
sağlanabilir.
Bu arada...
alanda halkın
rekreasyon ihtiyacı ve
ekonomik sosyal-
kültürel taleplerini
karşılama imkanı varsa,
buna da cevap vermeye
calısılır.

Köprülü kanyon MP

Milli park

Beklenen fonksiyonlar

Milli parktan beklenen fonksiyonlar kuruluş amacı/amaçlarıyla yakından ilgilidir. Bu fonksiyonlar önem derecelerine göre sıralanabilir.

Milli parkın

Koruyucu fonksiyonları

- Gen Kaynaklarının ve Tür Çeşitliliğinin Korunması
- Bilim, Eğitim ve Sanata Hizmet Fonksiyonu
- Tabii, Tarihi ve Kültürel Değerlerin Korunmasına Hizmet
- Ekonomik Tabii Rezervlerin Korunması Fonksiyonu

Milli Parkların Koruyucu Fonksiyonları

- ❑ Gen kaynaklarının ve tür çeşitliliğinin korunması
- ❑ Bilim-sanat ve eğitim hayatına fayda sağlayacak objelerin korunması.
- ❑ Tabii, tarihî ve kültürel değerlerin korunması.
- ❑ Ekonomik değere sahip potansiyelin muhafazası

Gen kaynakları ve tür çeşitliliğini koruma fonksiyonu

Milli parkların
ana fonksiyonlarından biri
çeşitliliği ve
tür zenginliğini korumaktır

*Nesli tükenen
bir yabancı
hayvan ve
bitki türünü
yeryüzüne
geri
getirmek
imkansızdır*

-
- *Halbuki bunlar, insan sağlığı ve geleceği için muhtaç olduğumuz varlıklardır.*
 - *Bunların varlığını devam ettirmek ve **yeni nesillere devretmek hayati bir görevdir.***
-

ve bu görev size düşmektedir

- Bu görevi ifa etmek, türlerin yaşadıkları ekosistemin emniyet altına alınması ve aynen muhafaza edilmesiyle mümkündür
- Yoksa, eski devirlerde yaşayan birçok canlı türü bugün nasıl ortadan kalkmışsa, bugünkü hayvan ve bitki türlerinden bir kısmını da bizden sonraki nesiller göremeyeceklerdir.

Bilim, Eğitim ve Sanata Hizmet

**Kovada
Mili Parkı**

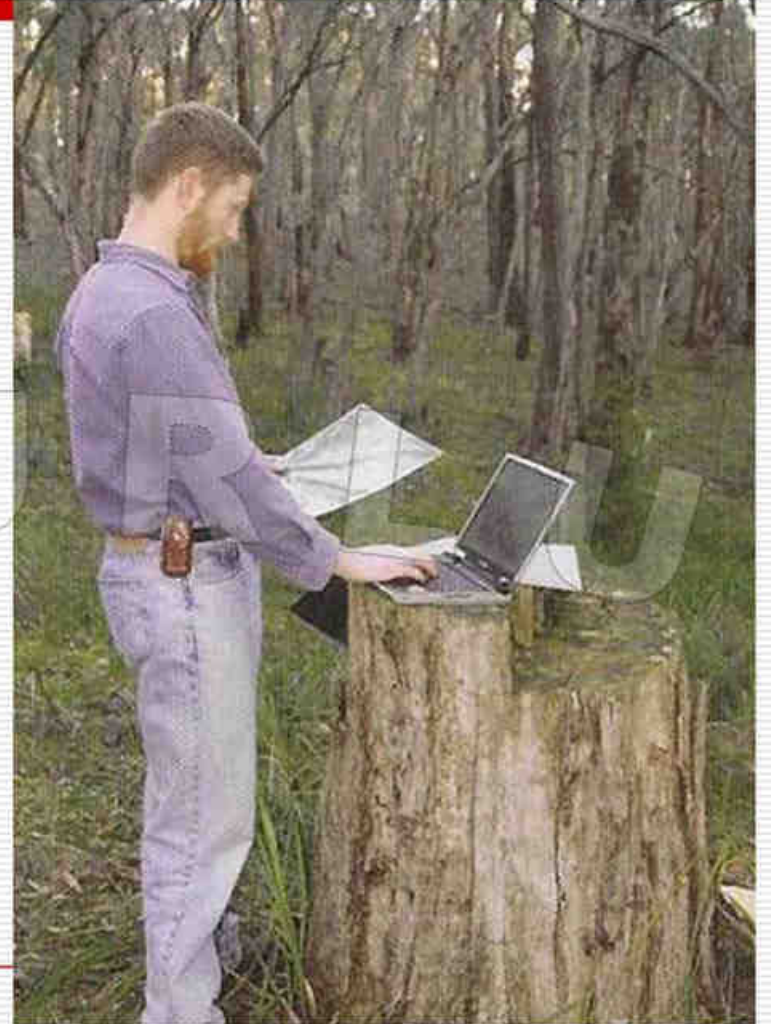
Bilimsel Fonksiyon

Milli parklar araştırmalar için ideal alanlardır.

- ❑ Tabiatı konu alan bilimlerde obje olarak bozulmamış tabiat parçaları ve ekosistemler tercih edilir.
 - ❑ Çünkü, canlı türleri üzerinde ekolojik faktörlerin etkisi araştırılmak istendiğinde, bakir veya en az zarar görmüş alanlar aranır.
 - ❑ Bu bakımdan milli park alanlarını bilimsel araştırmalar için, **açık tabiat laboratuvarları** olarak görmek mümkündür.
-

Milli parkların araştırmalara açık olması kuruluş amaçlarına ters düşmez.

- Araştırma, milli parkların koruma fonksiyonunun güçlenmesine hizmet eder.
- Çünkü, korunacak obje ne kadar iyi tanınırsa, o ölçüde iyi muhafaza edilebilir.
- Milli parklar örnek ekosistemler olmaları dolayısıyla yenilenebilir tabii kaynakların rasyonel planlanması (ekolojik planlama) ve işletilmesine ışık tutarlar.

Eğitsel Fonksiyon

Milli parkların eğitici rolü vardır.

- Milli park, gelenlerin yeni Őeyler öğrenmelerine vesile olur.
- Ziyaretçiler, kendi ölkelerine ait değerleri tanır ve... bunlara sahip olmanın gururunu yaşırlar.

Minnet, şükran ve emanet şuur

- Ziyaretçide bu değerleri kendine miras olarak bırakan ecdadına karşı minnet duyguları ve..
- Ülkesinin milli varlıklarına sahip çıkma ve onları gelecek nesillere emanet etme şuur uyanır.

Ziyaretçinin bilgilendirilmesi

- Ziyaretçinin, parkta karşılaştacağı objeler hakkında bilgilendirilmesi gerekir.
- Bu, ziyaretçinin milli parktan istifadesini arttıracak bir hususudur.

Rehberlik hizmetleri

Bilgilendirme park içerisine kurulacak bazı tesis ve objeler ile sağlanabilir.

Park içinde:

- ❑ Danışma bürosu,
- ❑ Parkın tanıtıldığı bir tanıtım-eğitim merkezi,

- Yol boylarına konulacak tanıtıcı levha ve işaretler bulunmalı...
- Mümkünse kılavuzlu turlar düzenleyerek ziyaretçilere yol gösterilmelidir.

SANATSAL FONKSİYON

Estetik değerler ilham kaynağıdır.

- Milli park alanları güzellikleriyle sanatkarlara ilham verir;
- Resim, müzik, edebiyat dalında eser veren sanatçılara ilham kaynağı olurlar.
- Bu sanatkarların elinden çıkan eserler milli sanat ve kültürün zenginleşmesine hizmet eder.

Tabii, Tarihi ve Kùltürel Değerlerin Korunmasına Hizmet

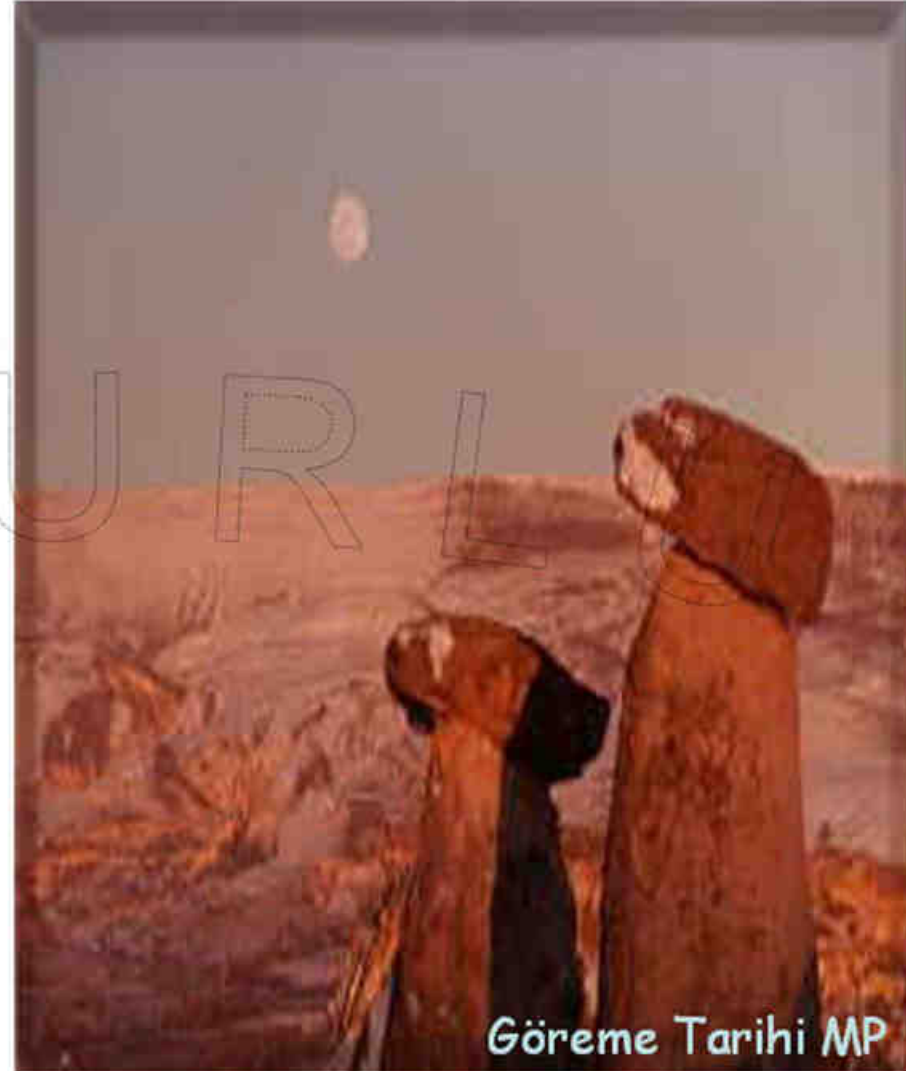
İ. OĞURLU

OĞURLU

Ağrı-İshakpaşa Sarayı

tabii, tarihi veya kültürel unsurların korunması

- Milli parklar, buldukları alandaki tabii, tarihi veya kültürel unsurların korunmasına hizmet eder. Mesela:
- orijinal bir jeolojik oluşum,
- bir yanardağ,
- enteresan veya nadir bitki ve hayvan türü veya toplulukları ...

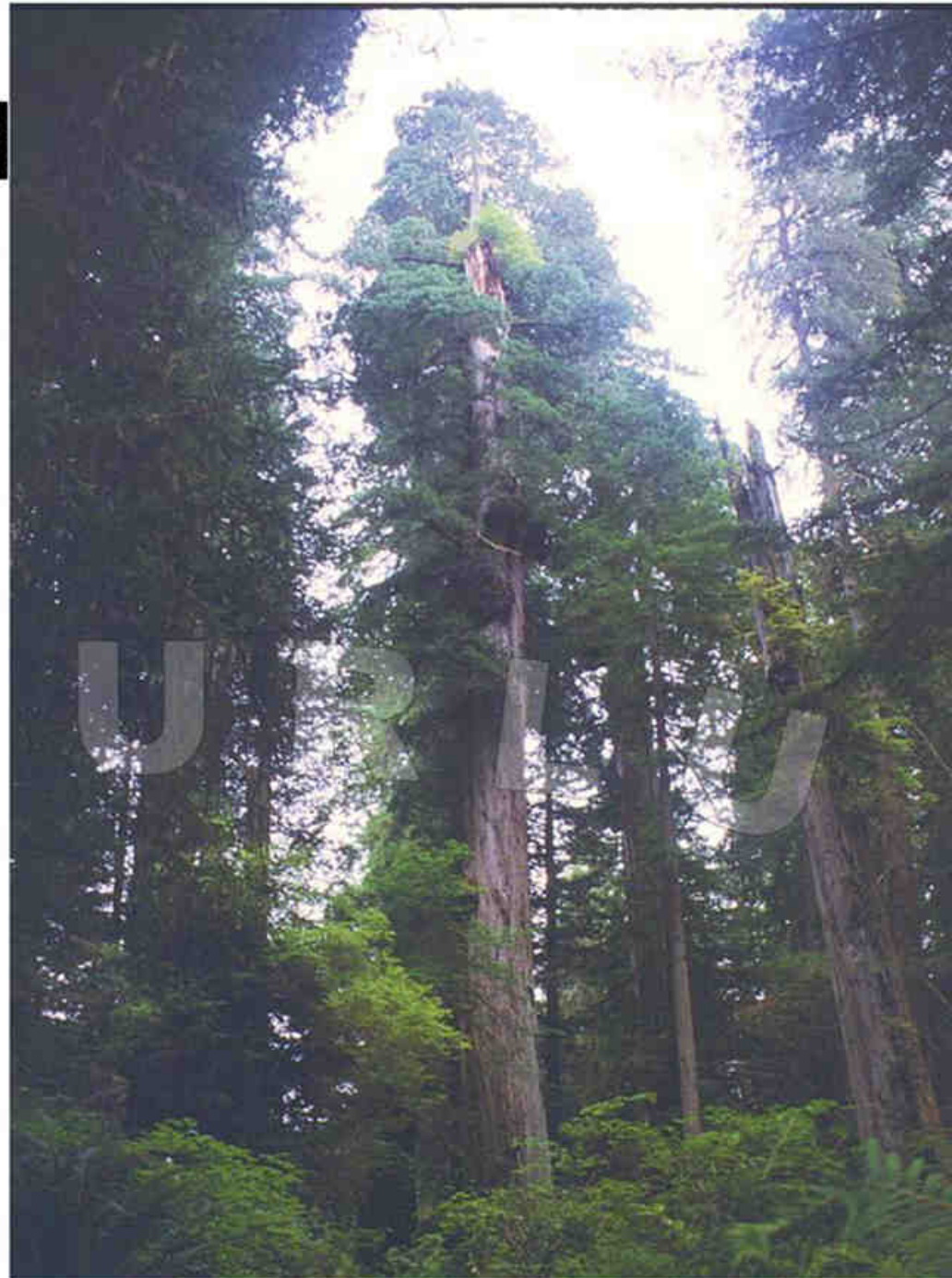
- Veya eski devirlere ait yapılar, arkeolojik kalıntılar...

Sahanın milli park yapılmasıyla bu gibi örnekler emniyet altına alınmış olur.

ABD'de

ABD de Sequoia
milli parkı, 4000
yıllık dev Sekoya
Sequoia
sempervirens
ormanlarını
korumak için
kurulmuştur.

- Hawaii Volcanoes milli parkı 'nın kuruluşuna sebep Hawaii adasında bulunan aktif iki yanardağdır.

Grand Canyon Milli Parkı

Grand Canyon
milli parkı ise,
Dünya'nın
yedi
harikasından
biri sayılan
kanyon
tipindeki bir
vadiyi
korumak
amacıyla tesis
edilmiştir.

Köprülükanyon Milli Parkı

- Tarihi objeleri,
- Türkiye'nin en uzun kanyonu..
- ve ülkemizin sadece bu yöresinde bulunan 400 hektar genişliğindeki Servi ormanı dolayısıyla milli park olmuştur.

Kaynak değer fauna

Manyas-
Kuşcenneti
milli parkı her
yıl Manyas
gölünde
kuluğkaya
yatan 240 tür
yerli ve
göçmen kuşun
korunması için
kurulmuştur.

Kaynak değer tarih

Gelibolu Yarımadası tarihi MP

Sırf tarihi obje ve alanları korumak amacıyla da milli park kurulabilmektedir. Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı ile Kocatepe-Dumlupınar Başkomutan Tarihi Milli Parkı gibi.

Kaynak değer tarih

- İngiltere'nin Dartmoor Milli Parkı da bu örneklerden biridir.

Ekonomik Tabii Rezervleri Koruma Fonksiyonu

yararlanma potansiyeli bulunan türleri muhafazası

Mili parklar,
kuruldukları alandaki
yararlanma
potansiyeli bulunan
çeşitli bitki ve hayvan
türlerinin
muhafazasına
hizmet etmeleri
dolayısıyla ekonomik
değer
taşımaktadır

- Yeryüzünde sayıları 800.000 olarak tahmin edilen yenilebilir bitki türü bulunmaktadır.
- Halbuki gıda değeri olan bütün bu bitkilere karşılık, kültüre alınmış bitki türü sayısı ancak 50 kadardır.
- Bu elli türden sadece %12 si dünyadaki gıda kaynaklarının %90'nını oluşturmaktadır. Yani...

Milli parklar: dünyadaki gıda kaynaklarının depolandığı alanlar

- ...potansiyel gıda kaynağı olan yüz binlerce bitki türünden henüz hiç yararlanılmamakta veya çok az yararlanılmaktadır.
- Bu durumda çok çeşitli bitki türlerini bünyesinde barındıran milli parkların, aynı zamanda dünyadaki gıda kaynaklarının da depolandığı alanlar olduğu ortaya çıkmaktadır.

milli parklara gıda rezervi gözü ile bakılabilir.

- Bu sebeple...
bugün
faydalanmadığımız
türlere istikbalde
ihtiyaç
duyabileceğimizden...
bunların yetiştiği milli
parklara
gıda rezervi gözü ile
bakılabilir.

- Bugün dünyada reçete ile satılan ilaçların yaklaşık yarısı, aktif maddeleri itibari ile bitki orijinlidir. Mesela ... kalp hastalıkları ve birçok kanser türünün tedavisinde kullanılan bir grup ilacın ham maddesi, yalnız tropikal bitkilerden elde edilmektedir.

- yeryüzündeki bitkilerin ancak %5'i kadarı farmakolojik analize tabii tutulmuş ve tıbbi değeri ortaya konulabilmiştir. Milli parklarda rastlanan çok çeşitli bitki türü arasında tıbbi özelliğe sahip bitkilerinde bulunması dolayısıyla milli parklar birçok ilacın hammaddesini depo eden alanlardır.

Milli parklar, su havzalarını kirlenmekten korurlar

- Milli parklar, su havzalarını kirlenmekten korurlar. Yağmur suları ve yüzeysel akışın hızını keserek erozyon ve sel tehlikesini önlerler,

- sedimantasyonu azaltarak, su kaynaklarını bozulmaktan korurlar.

- Böylece... insan sağlığı, tarım, sulama, balıkçılık ve ulaşım gibi hizmetlerin yerine getirilmesine katkıda bulunurlar.

Rekreatif Fonksiyon

milli parklar farklı alternatifler sunmak suretiyle halkın çeşitli ihtiyaçlarına cevap verirler.

Her milli park rekreatif faaliyete uygun olmamakla birlikte, milli parklar genel itibariyle rekreasyon ihtiyaçlarına da bir ölçüde cevap vermeye elverişli alanlardır

milli parkın kuruluş
ve işletme
amaçları arasında
rekreasyon da
bulunuyorsa,
rekreasyonel
amaç için ayrılmış
zonda, parkın
özelliğine zarar
vermeyecek tarz
ve ölçüde
rekreatif faaliyete
izin verilebilir.

- Milli parklardan bazıları dağcılık ve kayak gibi sporlara...

O Ğ U R L U

LOĞURLU

Yedigöller MP

..deniz sahili-göl-ırmak-dere gibi unsurlar ihtiva eden bazıları ise sportif balıkçılık, yüzme....

..kürek, su kayağı
gibi faaliyetlere
elverişlidir.

LOĞURLU

Bazı milli
parklarda
ise piknik
ve
kamping
alanları..

Yedigöller Milli Parkı

.. manzara terasları,
kuş gözetleme
noktaları gibi değişik
rekreatif unsurlar
bulunabilir.

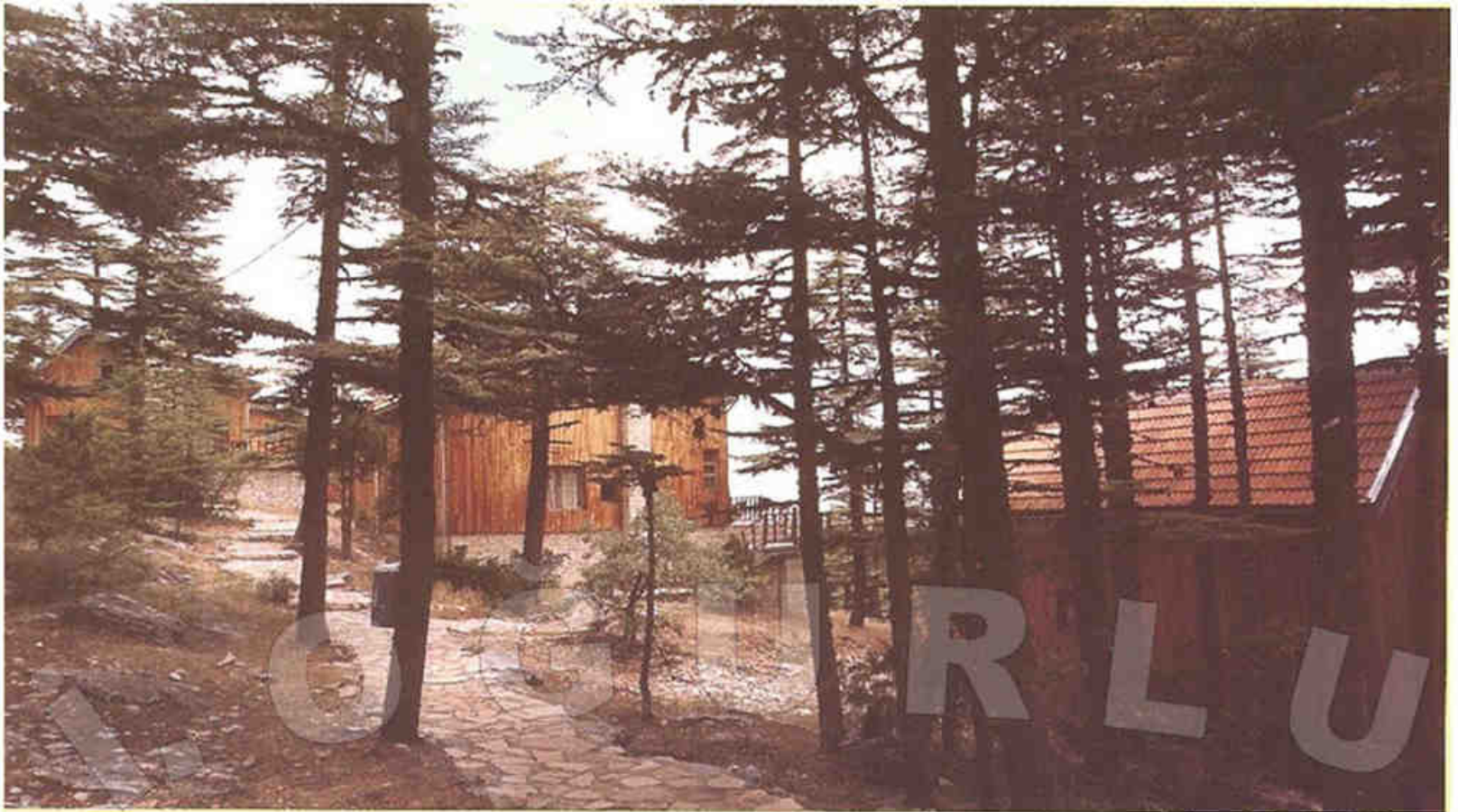

Yöre Ekonomisi ve Kùltürüne Katkı

- Milli parkların özellikleri, çoğu zaman koruma, rekreasyon ve turizmin birlikte düşünülmesini gerektirir.
- Nitekim çoğu yerde sözgelimi turizm ve koruma bir arada ve karşılıklı etkileşim halinde olabilir.

LOGURLU

LOGURLU

Kızıldağ MP

- İyi bir planlama ile bunları biri diğeri aleyhine olmayacak tarzda yürütmek ve hatta birbirine faydalı hale getirmek mümkündür.
- Şöyle ki; korunan alan ve objeleri ziyaret edenler bunların , estetik, kültürel, eğitsel veya rekreasyonel yönlerinden faydalanılır, buna karşılık, bunun için belli bir ücret öderler.

Böylece bu alanların yönetimine sarf edilecek belli bir mali kaynak ortaya çıkar. Bu suretle elde diledik gelirinin belli bir kısmını söz konusu alan ve objelerin daha iyi korunmasına veya daha fazla sayıda tabii ve kültürel değerlerin korunmaya alınmasına harcanabilir.

U R L U

Milli park işletmesinin giderlerinin bir bölümünü karşılayacağı ve hatta bazen bütün koruma hizmetini finanse edebilecek meblağa varan bir gelir kaynağı oluşturabileceği için turizm ve rekreasyona planlamacı tarafından sıcak bakılır.

U R L U

Böyle bir gelirin
sağlanması ile MP
içine veya dışına
kurulacak çeşitli
rekreasyon ve
konaklama tesisini,
bunların alt yapı
hizmetlerinin
geliştirmesi
mümkündür.

Bu aynı zamanda MP'ın
civarındaki yerleşim
birimlerinin
ekonomisine de
katkıda bulunacağı
için yörenin ekonomik
hayatına canlılık
getirecektir.

U R L U

Aynı şekilde, milli parka gelen yerli ve yabancı turistlerle münasebete girmeleri dolayısıyla, milli park yöre halkının sosyal ve kültürel hayatına da katkıda bulunur.

Diğer taraftan,
bilhassa şehir
merkezlerinden
gelen
ziyaretçiler,
milli parktaki
tabii ortamı
gördükten
sonra kendi
yaşadıkları
ortamın çevre
sorunlarını
daha iyi idrak
ederler.

Zira, örnek tabii alanlar ihtiva eden bir milli park, ziyaretçiye şehirdeki yaşama ortamını ideal bir örnekle mukayese etme ve yaşanabilir çevre olarak değerlendirmesini sağlar.

Milli parkların turizm potansiyelinden yararlanmada, bilhassa gelişmekte olan ÷lkelerin daha ileride olduğunu g÷rmekteyiz.

U R L U

turizm

Bu ülkeler milli parklarını turizme açarak ziyaretçilerin bıraktığı dövizle ülke ekonomilerine önemli ölçüde gelir kazandırmaktadırlar.

U R L U

turizm

Turistik yönden yararlanılan milli parkların genellikle vahŖi tabiat ve yaban hayatı unsurlarını ihtiva ettiği görülmektedir.

VahŖi tabiat

- Mesela Afrika ve Güney Amerika lkelerinde yaban hayvanlarının barındığı ve geniŖliđi yüz binlerce hektarı bulan milli parklar bulunmaktadır.
- Buraların ziyaretçi çeken asıl özelliği ise yaban hayatı zenginliğidir.

Kenya'daki 2 milyon hektar genişliğindeki Tsavo milli parkı, Zaire'nin 3.6 milyon hektarlık Salonga milli parkı, büyük ölçüde yaban hayvanlarının korunmasına ayrılmış alanlar olup bir anlamda safari park karakterindedirler.

- Milli parklar gelişmiş ülkelerde önemli gelir kaynakları oluştururlar.
- Mesela Japonya'daki milli parkları, 1970 yılında 284 milyon kişi ziyaret etmiş ve yaklaşık 1.4 milyon ABD doları değerinde para bırakmışlardır.

Türkiye'de
milli parkları
yılda
yaklaşık 3
milyon yerli
ve 300 bin
yabancı
ziyaretçi
gezip
görmektedir.

I. OĞURLU

KAYNAKLAR

ÇANAKÇIOĞLU, H. ve T. MOL., Yaban Hayvanları Bilgisi, İ.Ü. Yayınları (No 3948), İ.Ü. Rektörlüğü Basımevi ve Film Merkezi Müdürlüğü, İstanbul 1996, 550 s.

KABASOLAK, H.B., ONAT, A.,T. C. Kayseri Valiliği İl Çevre Müdürlüğü ve Çevre Koruma Vakfı Kayseri Sultansazlığı-Erciyes Çevre Sorunları Sempozyumu, Kayseri Ç.K.O. Vakfı Yayınları No:2, 1994.

KOCATAŞ, A. 1992. Ekoloji ve Çevre Biyolojisi. Ege Üniv. Basımevi, Bornova-İzmir. 327.

Milli Parklar Genel Müdürlüğü Resmi İnternet Sitesi (<http://www.milliparklar.gov.tr>)

Milli Parklar Av ve Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü 1997-2016 yılları arası tanıtım broşürleri

Milli Parklar Ve Av-Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü Av-Yaban Hayatı Daire Başkanlığı Seminer Notları. 2010.

YARAR, M., MAGNIN, G., Türkiye'nin Önemi Kuş Alanları, Doğal Hayatı Koruma Derneği 1997

YÜCEL M., Doğa Koruma Alanları ve Planlanması, Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları, Adana, 1999.